

EGYHÁZI BESZÉD.

A KIK AZ EVANGELIUMOT PRÉDIKÁLJÁK, AZ EVANGELIUMBÓL ÉLNEK.

1. Kor. 9. rész, 11—13—14. vers.

Vetés és aratás, munka és jutalom: egymástól elválaszthatatlan fogalmak, elannyira, hogy ha az egyikre gondolok — a másik akaratom ellen is eszembe jut.

Megtörténik azonban néha, hogy a kik örömmel vetnek — sirva aratnak, a kik hiven munkálkodnak, tövis-koronával, vagy keresztállal jutalmaztatnak. Ámde ez kivételes eset és csak azt bizonyítja, hogy nincs szabály kivétel nélkül; mert az ily esetek, vagy az általunk meg nem fogható isteni bölcseségből, vagy az emberi hálátlanságból származnak. Azonban mégis általános szabályul kimondhatjuk, hogy valamint a vetést aratás, úgy a munkát jutalom szokta követni.

Valamint egyesek, úgy nemzettömegek is azon hív lelkeket, kik érdekekben fáradoztak, siettek megjutalmazni minden időben.

A történelem muzsájának beszédes ajkai s amaz emlékoszlopok, melyek jeleseinket örökíték, századokról századokra fennen hirdetik: hogy a munka jutalom nélkül nem maradhat. Ily értelemben mondja szentkönyvünk is: méltó a munkás a maga bérére.

És ha már jutalomban, kitüntetésben, javadalmakban részesítetnek az anyagi jólét előmozdítói is, mennyivel inkább jutalomra méltóbbak, kik a lelki élet, a jelen- és jövőendő-élet üdvösségén fáradoznak?

Avagy nem méltó-e a jutalomra a Jézus evangéliuma igazságainak magvetője? Nem méltó-e jutalomra a lelki tanító, ki mint egy szellemőr van állítva a népek elébe, hogy azokat intse, oktassa, lelkesítse — hivatásaikra, emberi méltóságaikra, Isten, maguk és emberbarátaik iránti kötelességeikre szüntelen — hogy miként a népek lelkiösmeretje: rettentve menydörögje a bűn átkát, a testiség veszedelmét és fennen hirdesse — az áldozatkészség, jó cselekedetek, szép, jó és igaz, szóval: az erény üdvét, boldogságát!...

Oh bizony, ha valaki, úgy a lelkitanító az, ki leginkább méltó azon jutalomra, melyre hivei méltatják; mert ő az, ki a Jézus evangéliumának hirdetésével megkönnyíti az élet terheit — elviselhetőkké teszi a szenvedéseket, erőt, bátorságot nyújt a roskadozóknak; az elévedteket igazutra vezérli; gyógyítja a lelkibetegeket; szóval, miként az Istenangyala a mennyei tudománnyal ajkain: vezérli hiveit e földi élet szenvedésteljes pusztáján keresztül ama mennyei Kánaán felé, hol örök élet, örök boldogság váraozik a hívők sokaságára.

Ugy van! a lelkitanító, ha hiven megfelel kötelességének, leginkább méltó azon jutalomra, melyben részesítik fáradozásaiért! Ily értelemben nyilatkozik Pál apostol is a felolvasott igékben: ha mit inektek lelkieket vetettünk, nagy dolog-e, ha a testi marháitokat aratjuk. Avagy nem tudjátok-e, hogy a kik a szentdologban munkálkodnak, a szenthelyből élnek és a kik az oltár körül forgolódnak, az oltárral együtt veszik el részöket. Eképpen rendelte az Ur is azoknak, kik az Evangéliumot prédikálják, hogy az Evangéliumból éljenek.

K. aty.! most, midőn Isten törvényének engedelmeskedve, mint hív keresztények, nekünk, mint lelkivezéreknak megadátok a jutalmat azon áldásból, melyben titeket is a mindenható Isten egy évi munkásságért megáldott — tehetné-e másként, minthogy szívem szerint megköszönjem, nem annyiban azon jutalmat, melylyel fáradozásomat megjutalmaztátok, mint inkább azon szivességet, melylyel adtátok s mely ez adományt nagygyá teszi előttem a szeretetben!

Mielőtt azonban ezt tenném, engedjétek meg, hogy a felolvasott igék alapján legalább körvonalalaiban felmutassam a lelkitanítók munkakörét és azon nagybefolyást, melylyel e munka a társadalom minden viszonyaiban alakítólag behat.

I.

A lelkitanítók a szellem őrei! Legmagasztosabb, legszentebb hivatás, de legterhesebb is. Oly feladat, oly felelősség, melynek sulya emelésére: krisztusi erő, krisztusi jellem kívántatik! . . .

A megrögzött babonák, előítéletek hidra fejait Herkulesként megfojtani; a százados balszokások, tudatlanságok kigyófészkes gye-püit széthányni minden félelem nélkül; az önzéstől megvakult s meg-süketült füleket, szemeket meggyógyítani, hogy látván lássanak és

hallván halljanak; az igazság útján járni nem szokott lábakat Jézus ösvényén járni tanítani; a szivtelenségből összezsugorodott kezeket adakozásra nyitni; a harag, gyűlölet, bosszu által elkérgesedett kebleket fölengesztelni s a szeretet, béketűrés és megbocsátás szent érzéseit oltani helyökbe; a bűnkoporsójába zárt erkölcsi halottakat az igazság országának feltámasztani; a hitetlenség vakságának labirintjében tévelygőket a Jézus szellemének, ama fényes hajnali csillagnak fényivel a hit üdvadó országába vezérelni; vigasztalni, oktatni, feddődni, dorgálódni; hirdetni a Krisztus evangéliumának igazságait alkalmas és alkalmatlan időben; szóval — a sziveket és lelkeket újjáalkotni keresztényi fogalmak szerént esketés, keresztelés, konfirmálás, urvacsora kiszolgálás és folytonos oktatás által: oly terhes feladat, mely minden erejét, minden munkásságát igénybe veszi a tanítónak, s hogy némileg is megoldhassa a nagy feladatot, nagy Istensegedelem kívántatik ahoz.

És ha már elgondoljátok e szinte emberi erőt meghaladó terhes munkát és számba veszitek azon méltatlanságokat, melyeket egy lelkitanítónak csaknem mindenütt viselnie kell krisztusi türelemmel némely önző, tudatlan, rozszakarató embertársától és összehasonlítójátok e nagy munkát és óriási béketűrést azon csekély világi jutalmazással, e melylyel az emberek lelkivezérőket legtöbb helyt jutalmazni szokták: nemde, nem csudálkoztok-e magatok azon, hogy e haszonleső világban akad még ember olyan is, a ki Isten és felebarátai iránti szeretetből lelkési pályára lép, hol reá legnagyobb munka és csekély világi jutalmazás és számtalan esetben reá és családjára nyomor, szenvedés s néha még koldusbot is váraozik.

Bizony nem lehet csudálkozni, ha naponta apad a lelkitanítói pályára készülők száma. Hiszen kinek volna kedve legtöbb esetben nyomort, szenvedést választani magának osztályrészül egy egész életen át, mikor világi pályán, csekélyebb előkészülettel dús jövedelmet, kényelmet, nyugalmat biztosíthat magának és szeretteinek?

Higyjétek meg af. ha a mindenható Isten nem oltotta volna az emberi kebelbe a szép, jó és igaz iránti szeretetet, ha nem oltotta volna a lelkiismeret helybenhagyását, jutalmazását, mely nagyobb jutalom az igaz ember előtt minden emberi kitüntetéseknel, királyi koronáknál: nem lenne senki, ki a vallás ügyeiben fáradoznék. De Isten törvénye örökdik, hogy legyen minden időben a népeknek vezére; Isten törvénye örökdik, hogy a jobb lelkeket ne a világi haszonlesés, hanem a lelkiismeret jutalmazása vezérelje szép, nagy és magasztos

tettekre, még azon esetben is, ha az emberektől félreértetve töviskorona, ostoroztatás, vagy a Golgota kínszenvedéseinek fájdalmait kellene is szenvedniök, miként Idvezítőnknek.

És ha már ezeket mind meggondoljuk: lehet-e valaki az a szívtelen, a ki hideg közönyttyel szemlélje ezt a nemes feláldozást? Lehet-e valaki az az önző, hogy e nagy munka végrehajtását jútalom nélkül hagyni kívánja? Nem! Ily embert nem gondolhatok!... És éppen ezért kérdem Pál apostollal: Ha mi tinektek lelkieket vetettünk, nagy dolog-é, ha a ti testi marháitokat aratjuk? Avagy nem tudjátok-é, hogy a kik szent dologban munkálkodnak, a szenthelyből élnek, és a kik az oltár körül forgolódnak, az oltárral együtt veszik el részöket?... Ekképpen rendelte az Úr is azoknak, kik az Evangeliumot prédikálják, hogy Evangeliumból éljenek.

II.

A lelki tanítóok hiv munkássága a társadalom minden rétegét és alakzatait áthatja.

Ha visszatekintünk a múlt századok sötét korszakára és az akkori viszonyokat, rendszereket, népek és nemzetek sorsát, állapotját összehasonlítjuk a jelen idő vívmányaival, annak ellenére, hogy az emberiség még nem érte azon zenit pontot, melyre hivatva van, oly nagy a különbség, hogy az emberiség társadalma teljesen újjalakítva látszik.

A helóták, hübéresek, rabszolgák, kiket a vad korszak kászt-rendszere kizárt az emberi öröklött jogok élvezéséből, ma már testvéries egyetértésben élvezik a jogegyenlőséget többi embertársaikkal.

A tyrannok helyett, kik örült szeszélyökben ezereket huzattak karóba, ma már alkotmányos fejedelmek kezdenek uralkodni, kik népeik millióival egyetértve alkotják azon törvényeket, melyeken a jóllét fölvirágzása alapszik.

A gyölölet, szeretetlenség helyett a lélekben felvilágosult emberiség nem égő áldozatokkal, hanem lélekben és igazságban áldozik az egy igaz Istennek.

És kiknek és miknek köszönhetjük mind ezen nagy reformokat, üdvös változásokat, bámulatos átalakulásokat? Bizonyára a lelki tanítóknak, a templomoknak és iskoláknak... Templom és iskola, a hol e két elválaszthatlan ikertestvére egymásnak, hiven megfelel fel-

adatának: ott a népek szellemét az az isteni erő, vagy szentlélek hatja át, mely minden szépre, jóra, igazra int, buzdít és lelkesít.

Templom és iskola, két oly nevelő intézet, melyek a nemzet-tömegek durva anyagában fölgyújtják amaz isteni tüzet, mely tűz-ozlopként vezérli az emberiséget az egyenlőség, testvériség és szabadság országa felé.

A míveletlen nemzet hasonlít a szabályozatlan folyamhoz, mely a legkisebb áradatra kiönt és iszappal fűdi el a szorgalom vívmányait... A míveletlen nemzet haszontalan anyag tömeg, mint a Prometeus embere!... Azt, a mi a nemzetet nemzetté, az embert emberré teszi, amaz isteni szikrát, a templom és iskola táplálhatja.

De tovább megyek és azt mondom: a gyermekek az emberiség jövődő boldogságának vetései... s minthogy a társadalom nagy tömegének, a népnek gyermekei, a papok és tanítók gondozása alatt állanak: az ők kezökben van letéve az emberiség jövődője is. „Kedzenben a gyermek álmai, tündér világa lelkes ifjunak s a férfi boldogsága: játszani, ily drága kincsek nem adattanak!“...

Látni való tehát, hogy az ember lényege, a társadalom fennállása, az emberiség jövődő boldogsága: a lelkitanítók munkásságától függ!... Ki tagadhatná meg tehát azoknak nagy befolyását a társadalom és emberiség átalakítására nézve?!...

Hát ha még meggondoljuk azon munkakört, mely az újra ébredt kor küzdelmeiben reájok vár?... lehetetlen, hogy tisztelettel ne emlékezzünk róluk!

Az a bárka, mely a szent jóslat szerint: egy új világot zár magában... közeledik az örökkévalóságnak tengerén, de hogy révpartra juthasson, csak ama szegény lelki tanítók megfeszített munkássága által lehetséges, kiket gunymosolylyal néz le a társadalom heréinek egy része.

Küzd, forr az emberiség! újabb meg újabb találmányokkal áll elő az emberi ész; de az egyesek e lángszévével szembe: gunykazaj gyanánt hangzik fel a nagy tömeg tudatlansága!...

A természettudomány legfényesebb diadalait üli! és még is a nagy sokaság vak babonák, századok balszokása járma alatt nyög!

Mesterség, ipar, földmivelés, kereskedés diadalmasan hirdeti vívmányait — s a nagy sokaság még is a mult száz rabbilincseivel van kötözve!...

A keresztény vallás száz évektől fogva hirdettetik az iskolákban, templomokban — s a nagy sokaság még is az anyagiasság bálványistenei előtt ujjong! . .

Meg van a tudomány, de holt betű az a sokaságra nézve. Meg van a keresztény vallás, de hol a keresztény nép? mely annak lényegét fölfogva megtettesítse a Jézus magasztos elveit! . . Oh, a nagysokaság csak névleg keresztény, valóságban pedig, megkeresztelkedett pogány! . . . .

A lelkitanítók vannak hivatva, hogy egy újabb nemzedék gyökeres szív- és lélek-mivelésével elkészítsék a talajt, melyben tudomány és vallás testvéries egyetértésben üdvadólag gyümölcsözhessenek. A lelkitanítók vannak hivatva arra, hogy egy újabb nemzedék kimivelése által a szívben és lélekben mivelte emberiség társadalmában létesülhessen az istenszék, melyért naponta imádkozunk.

És ha e szent munkát meggondoljuk, nemde, nem önérzettel kérdehetjük-e Pál apostollal: Ha mi tinektek lelkieket vettünk, nagydolog-e, ha a ti testi marháitokat aratjuk? Avagy nem tudjátok-e, hogy a kik a szent dologban munkálkodnak, a szent helyből élnek, és a kik az oltár körül forgolódnak, az oltárral együtt veszik el részüket? Eképpen rendelte az Uris azoknak, kik az Evangeliumot prédikálják, hogy az Evangeliumból éljenek! . . .

Ti, mint mivelte keresztényekhez illő, fel tudjátok fogni a templom és iskola nagyjelentőségét. Ti ezeknek érdekében, minden lehetőt megtettetek és megtesztetek. Itten a közel multban próbára tetted hiteteket — elhamvadt a diszes templom és a muzsák szenthajléka, de ti kétszeres lelkesedéssel, még diszesebb templomot, diszesebb iskolát építettetek, — tudván azt: elvész a nép, mely tudomány nélkül való! . . . A templom és iskola a tudománynak kútforrásai. Ti sziveteken, lelketeken viseltétek az egyházi szolgák sorsát is! Ti most is egy évi fáradozásaitoknak gyümölcséből, nagy készséggel jutalmaztatok meg minket, kik az Ur oltára körül forgolódunk. „Rólatok emlékezem én meg, kik szeretitek az istenházát és szolgálóival utolsó falat kenyereketek készek volnátok megosztani. Titeket áldlak én az Isten és a világ előtt! Érettetek és a tieitekért imádkozni meg nem szünöm soha. Az Ur, kit ti szerettedek — áldjon meg titeket e földön, melyet nektek adott, hosszuidelig való maradással, áldjon meg titeket, valahol jártok és keltek, lelk

és testi áldásaival, és áldjon meg unokáitokban is ezeriziglen nemzetségről-nemzetségre.

Az Úr vegye kedvesen az áldozatot, melyet az évi termés zsengejéből tettetek s nyugodjék meg jóvolta rajtatok a hit, remény és szeretet áldásában.

Amen.

RÉDIGER GÉZA.

A RAVAI UNITÁRIUS EGYHAZ TÖRTÉNETE.

Mindnyájunk előtt rég táplált óhaj teljesülne s régóta érzett szükségét pótolna, ha egyházunk történetét a meglevő adatok tüzetes felhasználásával, részletesen megírva láthatnók. Hiszen az unitárius egyház történetét részletesen megismerni lehetetlen, nincs miből. A Székely Sándor által irt egyháztörténet, ha az akkori időben nagy hiányt pótolta is, a mai igényeknek nem felel meg, s e mellett könyvárúsi úton megszerázhetlen. A „Dávid Ferencz emléke“, „Kolozsvár“ „Torda története“ kitünő művek, de még nem egyháztörténelmünk. A Kénosi Tózsér János és Uzoni Fosztó István iratai, kiadatlan hevernek főiskolánk könyvtárában. Az „Unitárius Kis Tükör“ pedig czéljának megfelelőleg csak általánosságban ismerteti egyházunk történetével.

Köszönettel tartozunk a „Keresztény Magvető“ szerkesztőségének az egyháztörténet részére nyitott róvatért, melyben többektől közöltettek kiváló becsü adatok. Ekklézsiáink történetei közül azonban a Ker. Magvető 70-es években tett lelkesítő és buzdító felhívása, valamint a főtiszt. püspök urnak 1878-ban kiadott rendelete mellett is, fájdalom, ez ideig alig hat közöltetett a „Ker. Magvető“ hasábjain. Igaz, hogy kevés, s csak nagyon hiányos adattal rendelkezünk az ekklézsiák levéltáraiban. De ezek, eltekintve egyes külső eseményektől, valószínűleg nem a féltékeny őrizés miatt lettek hiányossá. S ha legalább a meglevőt megmentve s összegyűjtve, bár hiányosan is, adnók ekklézsiáink történeteit; mégis össze lenne hordva lassanként az anyag egyházunk történelmének megírásához valamely hivatott toll részére. Mely után, ha mi a magunk részéről nem teszünk, hiában áhítózunk.

E tudat, s e kötelesség teljesítésének érzete vezérelt engem is, a kezelésem alatti egyház történetének megírásában. S bár kevés s hiányos adattal rendelkezem is, a meglevő irott adatok s szájhagyományok gondos egybevetésével igyekeztem az egyház történetét a lehetőségig hű képbén adni a következőkben:

AZ EGYHAZ KELETKEZÉSE ÉS FEJLŐDÉSE.

Mikor keletkezett a jelenben szépen virágzó ravai ekklézsia, biztosan meghatározni nem lehet. Azonban, hogy a XVI. száz végén már valószínűleg — a XVII. száz elején pedig biztosan voltak itt